

Integrirani umjetnički kurikulum

Antonija Balić-Šimrak, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
Brankica Blažević, Katolički vrtići grada Zagreba
Dragica Vиноžganić, Dječji vrtić Izvor, Zagreb
Željka Štabek, Dječji vrtić Izvor, Zagreb

Članak razmatra mogućnosti primjene integriranog umjetničkog kurikuluma u odgoju djece predškolske dobi. Pristup aktivnostima u vrtiću kroz multimodalne umjetničko-kreativne procese potiče ideju razvoja kreativnosti i emocionalne inteligencije, koje su možda najpoželjnije osobine današnjeg čovjeka.

Suvremeno shvaćanje djeteta i nove paradigme odgoja ukazuje na važnost cjelovitog sagledavanja djetetove ličnosti u kontekstu cjelokupnog socijalnog okruženja u kojem ono živi. U poticajnom okruženju aktivira se umjetnički jezik u komunikaciji s drugim oblicima umjetničkih sadržaja: glazbom, plesom, dramom i književnošću. Aktivan i kreativan pristup odgajatelja, njegova intrinzična motivacija pri biranju takvih poticaja i sadržaja, kao i prepoznavanje odgajateljeve autentičnosti od strane djeteta, također pridonose razvoju kreativnih potencijala djeteta, jačaju njegove kompetencije, a odgajatelju daju priliku vidjeti onu sferu djetetovih potreba koju samo takav integrativni pristup može otkriti. U tom procesu otkrivanja prisutno je obostrano intenzivno sudjelovanje na svim razinama, od istraživačko-spoznajne do emocionalno-duhovne. Djeca su po prirodi kreativna, sklona istraživanju i stvaranju te posjeduju mnoge talente koje je potrebno njegovati i razvijati. Stvaralaštvo u području umjetnosti na mnoge načine pomaže djetetu da prepozna svoje potencijale, da se izrazi te da stvori svijet u kojem se osjeća sigurnim kreirajući nove situacije i scene koje će mu dati osjećaj sigurnosti (Malchiodi, 1998.). Kod djeteta rane

Djeca su po prirodi kreativna, sklona istraživanju i stvaranju

dobi događa se paralelno sazrijevanje sposobnosti zapažanja na području glazbenog i likovnog stvaralaštva. Nije rijetkost da dijete slušajući glazbu zamišlja, kreira i stvara svoju likovnu ekspresiju, tj. slušni doživljaj pretvara u vizualni sadržaj. Brojni su primjeri iz pedagoške prakse koji pokazuju da glazba kao kulisa pridonosi i čarobnosti priče, slikovnice, scenske lutke. Zajedno aktiviraju i obogaćuju emocionalni doživljaj koji pobuđuje kreativna i motivacijska

područja mozga, a rezultat je vidljiv u likovnom izričaju djeteta. Osjećaj čuđenja i radosti koji se pritom događa utječe na čitav niz psihičkih i somatskih funkcija i zato dijete njihovu sinergiju doživljava vrlo intenzivno i cjelovito. Scenska lutka svojom pokretljivošću, slikom i riječju predstavlja dinamičnu igru u kojoj dijete beskrajno uživa i svojom namjenom potpuno odgovara djetetovu poimanju svijeta, odnosa i emocija – pogotovo onda kad je dijete i kreator lutke i animator.

U poticajnom okruženju aktivira se umjetnički jezik

Odgajatelj pak, dajući dušu lutki, stvara prigodu za komunikaciju kad je ona uobičajenim načinom teško ostvariva, ulazi u emocionalni svijet djeteta i lutkom štiti kad je emocionalna stabilnost djeteta narušena – a najveće bogatstvo daruje svojom mogućnošću ulaska u svijet mašte koja je djetetova pokretačka energija.

Lutkarska scenska umjetnost vrlo je važna u posredovanju vrijednosnog sustava djetetu i nezaobilazna komponenta njegova psihofizičkog i duhovnog zdravlja. Svojom nježnošću, dozom humora i poetičnošću unosi toplinu u odnose, a svojim izgledom (stiliziranost, funkcionalnost, likovnost) uči dijete estetički i kulturi ponašanja. Susretom emocije nakon predstave s mogućnošću likovne ekspresije događa se u djetetu čarobno tkanje osjećajnog i maštovitog svijeta. Budući da lutka živi i u sferi neverbalne komunikacije, glas joj daje pokret, a likovni izričaj emociju te je time još vrijednija kod povučene ili nesigurne djece te one koja imaju govorno-jezične teškoće. (Ivon, 2010.)

Ples i pokret kao sredstvo komunikacije

Ples i pokret su također djetetu vrlo prirodno sredstvo komunikacije. Njima dijete osvježuje svoje tijelo,

razvija vještine, osjeća i sposobnosti, a uz glazbu razvija cijelo svoje biće. Ragnhild Oussoren je svojom metodom plesa pisanja spojila pokret, riječ, glazbu i likovnost u radostan, prirodan i zabavan način stvaranja. Iako prvenstveno namijenjen usvajanju pokreta pisanja, on se pretvara u kreativan i zadovoljan istraživački doživljaj u

Interpoliranjem elemenata kulturne baštine u likovni izričaj otvaramo u ranijoj i predškolskoj dobi raznolike mogućnosti estetskih, pedagoških, socijalnih i duhovnih odgojnih djelovanja u kontekstu očuvanja vrijednosti kulturne baštine, ali i začetaka spoznaje o vrijednosti interkulturalnog dijaloga. Baštinski motiv promatranjem i dodi-

Dajući dušu lutki, odgajatelj stvara prigodu za komunikaciju kad je ona uobičajenim načinom teško ostvariva, ulazi u emocionalni svijet djeteta i lutkom štiti kad je emocionalna stabilnost djeteta narušena – a najveće bogatstvo daruje svojom mogućnošću ulaska u svijet mašte koja je djetetova pokretačka energija.

kojem svako dijete postiže uspjeh, uživa i stvara. A i tradicionalne hrvatske igre s pjevanjem imaju isti učinak na dijete kao i ples pisanja.

Slikovnica je također prikladan medij putem kojeg dijete stapa osjete u jedinstven doživljaj koji ga potiče na kreativnost: najčešće govornu, dramsku i likovnu. Kad govori o primarnom –likovnom jeziku slikovnice, dr. Velički ističe da djetetu ona ponajprije govori i s njim komunicira putem ilustracija te nadodaje simboličku važnost ilustracija koje najjednostavnijim linijama i formama prenose djetetu umjetnički oblikovane poruke. Također naglašava i maštovitost kad prate radnju, koja dijete uvodi u svijet stvaralaštva i mašte te obogaćuje djetetov doživljaj. Dobra slikovnica potiče dijete na likovni izričaj radnje, poruke ili naprosto dijete nadahnjuje na stvaranje vlastite priče. Osim slikovnice, i bajke, basne, priče i poezija dotiču djetetov imaginarni svijet i u likovnom izričaju stapaju se u njegovo poimanje zbilje i fantastije. Djetetova likovnost povezana je s njegovom duhovnom i moralnom dimenzijom koja na poseban i jedinstven način potiče dijete na različite oblike izražavanja i djelovanja. Na primjeren način djetetu približen biblijski tekst uroditi će likovno vrijednim djetetovim govorom.

rivanjem uči dijete ispitivanju, otkrivanju, istraživanju i analiziranju okoline, izražavanju istoga i razvijanju stava.

Iako je primarno djetetu dan motiv za likovni izričaj, elemente te strukture dijete rješava spontano i autentično na svoj način. U skladu s navedenim poželjno je da odgajatelj pronalazi takve motive i potiče dijete na otkrivanje i interpretaciju.

Glazba, lutka, književno-umjetnički tekstovi u korelaciji s likovnošću pomažu djetetu i odgajatelju u uspostavljanju bliskosti i onda kad je dijete negativističkog ponašanja, kad teško uspostavlja socijalni kontakt ili ima problem. Umjetničko područje može zaista na njega imati terapijski učinak. Dijete je cjelovito biće, stoga mu vrtičko okruženje mora osigurati kvalitetu življenja u kojoj će se osjećati kao vrijedna i dragocjena osoba, u kojoj će moći izraziti svoje potencijale, a uloga je odgajatelja da ga potiče i da mu likovni izričaji djece daju uvid u djetetovo samoostvarenje. Dodavši tome i susrete s likovnim umjetnicima u vrtiću, posjete galerijama i drugim zdanjima umjetnosti izvan vrtića, pobudili smo interes, a to djetetovo 'umjetničko' iskustvo zasigurno će ostaviti trag na njegovo djelovanje u neposrednoj okolini.

Dajući dušu lutki, odgajatelj stvara prigodu za komunikaciju

Kostimografija kao likovna disciplina

Kostimografija je umjetnička/likovna disciplina koja se bavi kreiranjem kostima za predstavu i uključuje promišljanje i kroz likovni i kroz dramski jezik. Prilikom izrade kostima predškolsko dijete svladava likovni govor, likovne elemente primjenjuje u dekoraciji i formi, koristi različite likovne tehnike i sredstva, dizajnira i oblikuje u prostoru i na plohi. U projekt promišljanja i oblikovanja kostima upustile su se dvije skupine Dječjeg vrtića Izvor – Zmajevi i Jabuke – nakon inspirativnog posjeta imanju Contessa u Draganiću i dvorcu obitelji Erdödy. Ondje su se djeca upozнала s oruđem, starim alatima, namještajem, kostimima, načinom života ljudi koji su davno živjeli. Dječaci su dobili priliku obući viteške kostime, a djevojčice dugačke krinoline. Po povratku s izleta, djeca i odgajateljice zajednički su pogledali fotografije s izleta, što je kod djece izazvalo veliki interes za dublje proučavanje načina života ljudi davnih vremena. Djeca su od kuće donosila brošure s nacrtanom odjećom iz različitih epoha. Najveću pozornost djece privukle su raskošne barokne i elegantne renesansne haljine. Odgajateljice su djeci ponudile monografiju baroknog slikara Diega Velazqueza koja je obilovala autentič-

nim haljinama 17. stoljeća. Djevojčice su na tim fotografijama uočile brojne ukrase i detalje koje su počele dodavati na svoje uobičajene crteže haljina princeza. Uslijedilo je svakodnevno kostimiranje. Odgajateljice su djeci ponudile da izrade vlastite kreacije haljina od platna.

Osim platna, djeci je ponuđena potpuna sloboda u izboru materijala za ukrašavanje haljina, boja za oslikavanje, kao i njihov cjelokupni dizajn. Odgajateljice su djeci sugerirale da prvo olovkom nacrtaju oblik haljine na platno te ga potom izrežu. Djeca su se tijekom cijelog procesa dogovarala, međusobno se pomagala i dijelila zadatke. Nakon krojenja uslijedilo je ukrašavanje. Nekoliko petogodišnjakinja odabralo je staviti široku traku u visini pojasa na koju je ušiveno mnogo mekih kuglica u formaciji cvjetova. One su ušivene i uz rub gornjeg dijela haljine te je dodana mašnica. Odlučile su obogatiti i donji dio haljine dodatnim trakama. Na kraju je nastao i šešir. Druga haljina nastala je iz mašte dvoje predškolaca kojima se svidio oblik renesansnih haljina te ukrašena baroknih. Stoga su te elemente upotrijebili za dizajn vlastite haljine. Za razliku od skupine petogodišnjakinja, ovo dvoje predškolaca odlučilo je nakon krojenja haljinu obojiti bojama

za tekstil koje su bile stalno dostupne djeci u njihovom likovnom ateljeu. Osim za haljinu, odabrali su pastelne boje i za ukrasne perlice koje su šivali naizmjenice. Velikom upornošću našiveno je nekoliko desetaka centimetara dugog niza perlica. Dječak je predložio da izrade i šešir kao njihove prijateljice ranije. Željeli su na šešir dodati ruže. Djevojčica ih je sama izradila od namotanog platna te ih obojila u skladu s haljinom i šeširom. Projekt izrade kostimografije učvrstio je naše mišljenje o važnosti integriranja raznovrsnih umjetničkih područja koja u ovom projektu objedinjuju likovno-dizajnerski izričaj usmjeren na scenski nastup. Jednako tako uvjerio nas je da djeca suvereno vladaju trima stvaralačkim razinama: razinom ideje, razinom koncepta i razinom oblikovanja. Djecu je, kako bi učvrstila ove potencijale, potrebno stalno izlagati različitim osjetilnim iskustvima kojima obiluje stvaralaštvo u umjetničkom području. (Jensen, 2001.) U ovom se projektu dječji vrtić pretvorio u atelje, odnosno u umjetnički laboratorij za istraživanje iskustva. (McNiff, 1998.) Nakon provedenog projekta uslijedile su bogate umjetničke aktivnosti: ples, pjevanje, gluma koje su sada bile obogaćene kostimima 'samoukih' kostimografa, što uvelike ide u prilog tezi da integracija umjetničkih disciplina višestruko obogaćuje odgojno-obrazovni proces te stvara temelje estetskog promišljanja i sposobnosti cjelovitog planiranja u kasnijoj dobi.

Integrirani umjetnički kurikulum

Suvremeno koncipiran kurikulum ranog odgoja u literaturi određuje se kao teorijska koncepcija koja se u odgojno-obrazovnoj praksi vrtića zajednički gradi, tj. konstruira i sukonstruira na temelju zajedničkog učenja, istraživanja i participacije svih sudionika odgojnog procesa (Slunjski, 2001.). I upravo jedan od najznačajnijih aspekata integriranog umjetničkog kurikula jest onaj da su i odgajatelj i dijete usmjereni jedno na drugo pa na taj način razvijaju povjerenje i prisnost. Otkrivalačko - stvaralačko - spoznajni

istražujemo i stvaramo

Urođenu kreativnost djeteta treba njegovati, poticati i razvijati putem različitih oblika ekspresije

Predškolsko dijete ima svoj umjetnički jezik

proces karakterističan za stvaralaštvo u području umjetnosti najbolji je oblik učenja u ranoj dobi – učenja u kojem dijete istražuje svijet oko sebe. Omogućavanjem samostalnog, neopterećenog stvaranja u predškolskoj dobi, bez intervencije odraslih, svima koji su uključeni u taj proces pruža mogućnost da dobiju dragocjen uvid u dječji unutarnji svijet i da dijete bolje upoznaju te, dapače, uče od djeteta. Od odgajatelja se očekuje da uvažava i prepoznaje prirodne, urođene kreativnosti djeteta, koje tijekom odgojno-obrazovnog procesa treba njegovati, poticati i razvijati putem različitih oblika ekspresije. Studije (McNiff, 1998.) naglašavaju da je istraživanje u umjetnosti iskustveno učenje i kao takvo najbolji oblik usvajanja pojmova i učenja u ranoj i predškolskoj dobi. Samo kao primjer možemo navesti Reggio pedagogiju koja je usmjerena prema uvažavanju različitih interesa i sposobnosti djece nudeći najraznovrsnije umjetničke discipline kao podlogu za ostvarenje njihovih ukupnih potencijala. I upravo konstrukcija kurikuluma temeljenog na razumijevanju kreativnosti i uvažavanju različitih kreativnih ekspresija djece korespondira s razvijenošću profesionalnih kompetencija odgajatelja. (Slunjski 2001., prema Jurčević Lozančić, 2011.) To znači da ovako planirani i provedeni projekti,

Djeca suvereno vladaju trima stvaralačkim razinama: razinom ideje, razinom koncepta i razinom oblikovanja.

osim što pridonose odgojno-obrazovnom procesu, osnažuju i ulogu odgajatelja i njegov kontinuirani rast u osobnom i profesionalnom smislu. Osim što priprema, odgajatelj prati i evaluira proces i sam stječe umjetničko iskustvo koje ga stavlja u ulogu kulturnog antropologa te ga višestruko i duhovno i emocionalno obogaćuje. Roditelji kao partneri u institucionalnom odgoju također sudjeluju u oblikovanju odnosa njihove djece spram kulture i umjetnosti. Stoga je vrtiću njihova podrška jako važna jer na taj način vrtić utječe na buđenje onih sfera njihova kulturna života koje se ponekad gube u ritmu svakodnevnice i poslovnih i obiteljskih obveza. Estetski orijentirano istraživanje najčešće je nepredvidiv proces te uključuje nestandardizirane metode istraživanja, a istraživanje u jednom području često 'prosvijetli' neko drugo područje. Ovakva otvorenost prema mijenjaju procesa i smjera istraživanja karakteristična je za istraživanje

u ranoj i predškolskom odgoju te upravo ona najbolje potvrđuje kompatibilnost umjetničko-stvaralačkog procesa i ranog odgoja i obrazovanja. Predškolsko dijete ima svoj umjetnički jezik, na nama je da ga oslušujemo, pokušamo razumjeti u njegovoj suštini i, iznad svega, da ga poštujemo. U kvalitetnom procesu umjetničkog stvaralaštva dijete otkriva sebe i svoje potencijale, ono uči i stvara, odnosno, stvarajući uči, stječući tako naviku koja će mu tijekom života biti najbolji saveznik.

Literatura:

1. Bloomfield A., Childs J. (2000.): *Teaching integrated arts in the primary school*. New York: David Fulton Publishers.
2. Ivon, H. (2010.): *Dijete, odgajatelj i lutka*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
3. Jensen E. (2001.): *Arts with the Brain an Mind*. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.
4. Jurčević Lozančić, A. (2011.): *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
5. Malchiodi, C. (1998.): *The Art Therapy Sourcebook*. Lincolnwood, Illinois: Lowell House, a division of NTC/Contemporary Publishing Group, Inc.
6. Malchiodi, C. (1998.): *Understanding Children's Drawings*. New York: The Guilford Press.
7. McNiff, S. (1998.): *Art –Based Research*. London: Jessica Kingsley Publishers.
8. Slunjski, E. (2001.): *Integrirani predškolski kurikulum*. Zagreb: Mali profesor.
9. Velički, V. (2013.): *Literarni i likovni jezik slikovnica vjerskog sadržaja*. Zagreb: časopis Katehetski glasnik, god XI, br.1, 23, NKU-HBK